

Venemaa=Euroopamaa

Oleg Frolov: „Näen Venemaa praeguses poliitilises kunstis sotsiaalselt eskapistlikku aktivismi.“

REET VARBLANE

Näitus „Euroopamaa“ Temnikova ja Kasela galeriis kuni 6. V. Kuraator Oleg Frolov, kunstnikud Jekaterina Borsuk, Oleg Frolov, Leopold Kessler, Klara Lidén, Juhan Soomets, Deniss Strojev ja Tõnis Vint.

Vene kunstnik, kriitik ja kuraator Oleg Frolov on ehitanud oma „Euroopamaa“ projekti üles kahele väitele, õigemini küsimusele. Euroopa märgib üldiselt tunnustatud hea elu standardit koos hästi funktsioneerivate institutsioonide, jätkusuutliku majanduse ja inimese vabadusega. Seda ihaldusväärset kooslust rünnatakse aga pidevalt ning seetõttu ei ole saanud sellest teistele universaalset eesmärki. Need küsimused on tähtsad olnud Teise maailmasõja lõpust peale ning on praegu tähtsamad kui kunagi varem.

Frolov on valinud nende väidete illustreerimiseks eesti, vene ja saksa (vähemalt saksa kultuuriruumi kuuluvad) kunstnikud. Vene ja eesti kunstnike valik on loomulik, sest Oleg Frolov elab ja tegutseb

Moskvas, näitus on välja pandud Tallinnas.

Kas saksa kultuuriruum on juhuslik, sest teile meeldib Leopold Kessleri ja Klara Lidéni kunst ning olete nendega ka varem koos töötanud, või on põhjus siiski selles, et Saksamaa on praegu Euroopa peamine alustala?

Oma projekti kutsusin kunstnikud, kelle töödes olen näinud ilmset huvi sotsiaalse ruumi ja reeglite vastu, mis määravad meie kodanikuteadvuse, argikäitumise ja linna kui sellise palge. Need kunstnikud ei piirdu ainult oma elukohamaa (enese)reklaamiga, vaid diskuteerivad aktiivselt ühiskondlike institutsioonidega või osutavad nende puudumisele.

Tahtsin maksimaalselt üldistavalt kirjeldada kolme tüüpi režiimi, sidumata neid konkreetsete riikidega: sotsiaalselt vastutustundlikku bürokraatlikku riiki, demokraatlikke institutsioone üles ehitavat ühiskonda ja ekspansiivset autoritaarset režiimi.

Kessler ja Lidén toovad oma kunstis esile suurte sotsiaalsete tagatistega ühiskonna illusoorisuse. Oma sekkumistes käsitleb Kessler seda, kuidas poliitiline aparaat annab elanike põhimassile aru ning kuivõrd ratsionaalselt ja efektiivselt ilmutab ennast demokraatliku riigi vastutustunne. Lidéni on huvitanud ametlik poliitika vähem, kuid tema kunstis ilmneb väga eredalt frustratsioonid eurooplase käitumine. Ta elab küll mitmekesisuse ühiskonnas, kuid kahtleb ühiskonna

universaalsete võimaluste kättesaadavuses, kuigi neid pidevalt avalikult reklaamitakse. Loodan, et Kessleri ja Lidéni tööd toimivad käsikäes, märgistades euroopaliku riigi ja indiviidi suhtetüüpe. Mulle tundub, et maade valik on loogiline, sest need pakutakse uudistes sageli kõrvuti välja.

Eesti kunstnikest olete näitusele valinud möödunud kevadel EKA magistriõpingud lõpetanud Juhan Soometsa ja Tõnis Vindi, kes on kahtlemata üks Eesti kunsti võtmefiguure, iseäranis 1970ndatel ja 1980ndatel. Ka viimasel ajal on temast taas palju räägitud, kuid enamasti tagasisivaateliselt. Mida tähendab Tõnis Vint teile? Milline on tema roll selles projektis?

Muidugi ei adu ma Tõnis Vindi kunsti nii, nagu seda on adunud Eestis. Aga ma loodan, et ma ei näita teda väljastpoolt tulnuna ainult nonkonformistina, kes esindas okupatsiooni ajal alternatiivseid väärtusi, vaid ka ideaalse euroopaliku kunstnikuna. Tõnis Vindi kunst on tihedalt seotud mõistuspärase ühiskonna ülesehitamise võimalikkuse diskussiooniga. Tahan osutada Vindi tegevuses ilmnunud metafooride (disainer, urbanist, planeerija, bürokraat) tähtsusele. Nägin selles väljumist spetsiifilise kunstitegemise piiridest ja kodanikuaktiivsuse tähtsuse meeldetuletamist. Selle poolest erineb ta Teise maailmasõja järgsetest sõltumatutest vene kunstnikest. Nood ei asetanud ennast aktiivse subjekti positsiooni. Nemed poleks suutnud üles ehitada ratsionaalset ühiskonda. Komar ja Melamid on erandlik nähtus vene kunstis: nad samastasid end nõukogude võimuga, kuid sootuks teistel kunstilistel eesmärkidel.

Venemaa kuulub geograafilises mõttes Euroopasse, kultuuriliselt pole see aga nii selge. Kas Venemaa sobib euroopalike väärtuste süsteemi? Milline on Venemaa roll euroopaliku süsteemi konfiguratsioonis?

Ma pole küll ajaloolane, kuid selle näitusega tahtsin osutada sellele, et Venemaa mudel ei ole erand või geneetiline mutatsioon. Venemaa on absoluutselt Euroopa lahutamatu ja mõjukas osa. Venemaa arendab veenvalt autoritaarse riigi mudelit ja tal on palju poolehoidjaid teistes riikides. Ka paljud Euroopa elanikud kalduvad samasuguse valiku poole. Demokraatia on seotud igapäevase suure panuse ja vastutusega. Ohtlik on idee, et ühiskond saab toimida loomulike emotsionaalsete suhete najal (nagu perekond), kuigi see on osutunud viimasel ajal populaarseks ja konkurentsivõimeliseks.

Kas praegu on Venemaa kunstielus hea aeg? Kui on, siis kas kunstiteru ja kommertsgaleriide või ka üldisemas mõttes?

Hiljuti käisin Vinzavodi kommertsgaleriide näituste avamisel (loomulikult ei esinda need kogu Moskva kunstielu) ja adusin, kuivõrd väike ja habras on meie kunstielu. Kunsti staatus on Venemaal madal ja nišid, kus kunstnikud tegutsevad, on nii või teisiti sõltuvuses riigi ametlikust poliitikast. Seal on vähe isiklikku algatust, kuid kohtab Putini esimese presidendiaja nostalgiat. Toona tekkis kunstnikkonnal lootus, et heaolu on võimalik. Mulle tundub, et võimaluse korral pöörduksid paljud sellesse aega tagasi. Moskva erafondid toimivad siiani tollal tekkinud ühiskonna ja kunsti kujuteldavate suhete raamides.

Venemaa olukord on üsna stabiilne, viimaste kuude andmetel toetab 82–86% küsitletutest Putinit,* kuid opositsioon on pead tõstnud (kas või Aleksei Navalnõi korrupsioonivastane võitlus). Loodan, et nende hääl muutub tugevamaks.

Kuid korrupsioon ei ole spetsiifiliselt Vene probleem, sageli teenib see tähelepanu kõrvalejuhtimise eesmärki. Venemaal on vähe neid, kes astuvad avalikult välja Venemaa agressiivse välispoliitika vastu, mis on toonud kaasa inimohvraid. See algas juba enne Putinit ega lõpe nii lihtsalt tema otsuseta.

Ma kuulun nende hulka, kes peavad Navalnõid poliitilise režiimi uuenemise protsessi osaks. Ta ei ole režiimi suhtes opositsioonis. Tähtis on demograafiline aspekt. Targal militaariigil, kus elanikkonna keskmine vanus on 39,3 aastat, võib vaja minna noort juhti. Navalnõi väljaütlemised langevad tihtipeale kokku Venemaa võimu poliitikaga: näiteks toetas ta kallaletungi Gruusiale 2008. aastal ega kutsu üles annekteeritud Krimmi kohe tagastama.

Kuidas on lood poliitilise kunstiga? Eestis teatakse üsna hästi Pussy Riotit, natuke ka Pjotr Pavlenskit, aga mitte just palju rohkem.

Peaaegu Teise maailmasõja järgse poliitilise vene kunsti kõige paremaks näiteks Komari ja Melamidi tegevust. Nad on ainsad, kes samastasid end mängulises vormis Vene režiimiga. Komarist ja Melamidist said praegusaegsed poliitikud: nad ostsid hingi (valijate hääli), viisid läbi propagandatunde ja korraldasid sotsioloogilisi küsitlusi. Loodan, et oma kunsti taassünni huvides.

Praeguses Venemaa poliitilises kunstis näen sotsiaalselt eskapistlikku aktivismi: õnnestunud on küll esitada taas poliitilist retoorikat, nagu see kõlab meedias ja akadeemilises kirjanduses, kuid ei ole

õnnestunud arutleda näiteks vene kunsti vaieldava staatuse üle. Kangelase kuvandi tõttu – too on heitnud režiimile väljakutse – on need kunstnikud teatud määral antidemokraatlikud.

Kas Arhangelski endise linnapea Aleksandr Donskoi ülbe seadust eirav käitumine on kahjustanud vene nüüdiskunsti mainet? Kihutas ta ju kaubanduskeskuses enne selle sulgemist oma Audiga ja õigustas seejärel oma tegu *performance*'i-kunstile viidates (võrdles ennast Marina Abramovičiga). Donskoi on ainult üks näide.

See on meie uusrikaste käitumisele tüüpiline. Selliseid leiab ametnike ja ka ärimeeste seas. Sotsiaalne kihistumine ja sellest tulenev käitumisstiil on tõsine teema, mida meie kunstis ei ole veel tõsiselt käsitletud. Kuigi meediaskandaalid on saatnud kunsti viimase sajandi jooksul pidevalt, võib Donskoi juhtum kaudselt osutada vene *performance*'i-kunsti konservatiivsele iseloomule. Kuna Venemaal puudub diskussioon institutsioonide arengu üle, siis avaldub igasugune kommunikatsioon ebafunktsionaalselt eredates afektiivsetes žestides.

* www.levada.ru/2016/11/23/noyabrskie-rejtingi-odobreniya-i-doveriya-4/

👁 Post Views: 54